

Evidentiranje likovnih talentov v četrtem razredu osnovne šole

DOI: <https://doi.org/10.55707/ds-po.v39i2.131>

Prejeto 8. 1. 2024 / Sprejeto 28. 6. 2024

Znanstveni članek

UDK 159.924:73/76:373.3

KLJUČNE BESEDE: likovna nadarjenost, evidentiranje likovno nadarjenih učencev, učitelji razrednega pouka, učenci četrtil razredov

POVZETEK – Učitelji razrednega pouka imajo pri odkrivanju nadarjenosti učencev pomembno vlogo, saj jih prepoznajo kot potencialno nadarjene in jih spodbujajo k razvijanju talentiranosti na posameznih področjih. Z likovno umetnostjo se učenci pretežno srečujejo v predšolskih ustanovah in osnovni šoli, zato je zgodnje odkrivanje ter razvijanje likovnih potencialov ključno. Najzgodnejše odkrivanje (evidentiranje) se običajno izvede ob koncu prvega izobraževalnega obdobja ali na začetku drugega: učitelji evidentirajo posameznike, ki bi lahko bili nadarjeni. Cilj naše raziskave je preveriti uspešnost učiteljev pri evidentiranju likovno nadarjenih učencev. V prispevku predstavljamo rezultate analize likovne nadarjenosti učencev treh 4. razredov ($n = 47$) različnih slovenskih osnovnih šol. V analizo so bili vključeni vsi učenci v razredu. Iz rezultatov raziskave lahko sklepamo, da učitelji razrednega pouka v večini primerov ne prepoznajo elementov specifične likovne nadarjenosti in kakovostnega otroškega likovnega izdelka.

Received 8. 1. 2024 / Accepted 28. 6. 2024

Scientific paper

UDC 159.924:73/76:373.3

KEYWORDS: artistic giftedness, recording artistically gifted pupils, elementary school teachers, fourth grade pupils

ABSTRACT – Elementary school teachers play an important role in discovering giftedness among pupils because they recognize them as potentially talented and encourage them to develop talent in particular areas. Pupils mainly become familiar with art in preschool and elementary school, which is why early discovery and development of artistic potential are crucial. The earliest discovery (recording) usually takes place at the end of the first educational period or the beginning of the second: teachers record individuals who might be gifted. The objective of our research is to examine the success of teachers in recording artistically gifted pupils. In the paper, we present the results of an analysis of the artistic giftedness of pupils from three different fourth grades ($n = 47$) of elementary schools in Slovenia. All the pupils from the classes were included in the analysis. Based on the research results, we can conclude that in most cases, elementary school teachers do not recognize the elements of specific artistic giftedness and quality artwork of pupils.

1 Uvod

V osnovni šoli se srečujemo z učenci z različnimi talenti in sposobnostmi, med njimi so tudi nadarjeni učenci na likovnem področju. Matrič in Duh (2019) izpostavljata, da imajo učitelji pomembno vlogo pri odkrivanju nadarjenih učencev in nadaljnjem poučevanju. Zagotovo prepoznavanje likovno nadarjenih učencev ni enostavno, saj se lahko talent izraža na različne načine, sposobnosti učencev pa se razlikujejo od standardnih meril uspešnosti in jih zato težje prepoznamo. Že v zgodnjem otroštvu lahko otroci kažejo posebne sposobnosti, ki nakazujejo na likovno nadarjenost. Otroci, nadarjeni na likovnem področju, vidijo svet okrog sebe drugače (Brajčič idr., 2020). Likovno nadarjeni otroci imajo v primerjavi s svojimi vrstniki razvitejšo sposobnost likovnega izražanja, bogatejšo domišljijo in hitreje obvladajo likovne veščine, npr. perspektive,

sence, pomanjšave itd. Nadarjeni posamezniki imajo tudi ostro oko za podrobnosti in vizualno razlikovanje odtenkov, vizualni spomin, skupaj s sposobnostjo zamišljanja slik z natančnimi podrobnostmi in zmožnostjo njihovega oživljanja v mislih, ter prefinjeno koordinacijo rok in oči (Brajčič idr., 2018). Nadarjeni učenci izkazujejo izjemen talent za ustvarjanje in izražanje v likovni umetnosti ter veliko željo po odkrivanju in ustvarjanju (Bularga in Avram, 2022). Prav tako kažejo sposobnost razvijanja svojih idej in občutkov, opazovanja ter drugačnega razumevanja sveta okoli sebe, kar jim omogoča, da ustvarijo likovno delo, ki izraža njihovo individualnost. Takšni učenci so zelo radovedni, radi eksperimentirajo z novimi materiali in s tehnikami, kar jim omogoča, da izboljšujejo svoje motorične spretnosti, izjemna domišljija pa jim olajša razvijanje novih idej ter pristopov pri ustvarjanju likovnega dela (Frelih, 2014b). Razvoj sposobnosti na določenem področju je vseživljenjski proces.

Likovna nadarjenost otrok

Pogoj za odkrivanje nadarjenih posameznikov je poznavanje definicije, vendar enotne opredelitve za nadarjene ni. Najširše sprejeta je Renzullijeva (2000) definicija nadarjenosti, ki zajema ustvarjalnost, nadpovprečne sposobnosti in visoko stopnjo motiviranosti za reševanje nalog. Nadpovprečne sposobnosti razdeli na splošne sposobnosti, ki jih merimo s testi inteligentnosti, in specifične sposobnosti na določenih področjih, ki jih ni mogoče meriti, ampak jih presojamo z opazovanjem in ocenjevanjem dejavnosti ali izdelka (Renzulli, 2018). Za nadarjenost je nujna razvitost specifičnih sposobnosti oz. z likovnega vidika vizualno-spacialnih sposobnosti (Zupančič in Duh, 2003). Zupančič in Duh (2003) likovno nadarjenost opisujeta kot naravno sposobnost, ki posamezniku omogoča izjemne dosežke na likovnem področju, vendar zgolj nadarjenost ni dovolj, za posebne dosežke je potrebna kombinacija vseh treh prej omenjenih dejavnikov (Žagar, 2006). Pomembna je tudi ustvarjalnost, ki velja za bistveno življenjsko veščino, glavno sestavino človeške inteligence in najpomembnejšo temo izobraževanja nadarjenih učencev (Wadaani, 2015). Ustvarjalnost opredeljujemo kot povezovanje informacij in idej na nov, izviran, domisel in nenavaden način (Trstenjak, 1981). Za ustvarjalnost so potrebni trije dejavniki – sposobnost, spretnost in motivacija. Če se kateri od omenjenih dejavnikov ne razvije, ne pride do ustvarjalnosti (Torrance, 1979, povz. po Jaušovec, 1983). Nadarjen otrok je v osnovi ustvarjalen in svojo ustvarjalnost uporablja pri reševanju zadanih problemov (Piske idr., 2016). Nekatere stvari počne, ker so potrebne za njegov razvoj, druge pa iz veselja in ker pritegnejo njegovo pozornost (Einon, 2002). Za ugotavljanje likovno-ustvarjalnega razvoja učencev spremljamo šest dejavnikov likovne ustvarjalnosti: redefinicijo, fluentnost in elaboracijo, ki omogočajo ustvarjalnost, ter originalnost, fleksibilnost in občutljivost za likovne probleme, ki spodbujajo ustvarjalnost (Duh, 2004). S spodbujanjem katerega koli dejavnika likovne ustvarjalnosti aktiviramo tudi vse druge dejavnike (Herzog, 2009). Motivacija pri nadarjenih učencih ni samoumevna, zato je pri teh učencih toliko pomembnejša za razvijanje potencialnih sposobnosti. Vsi nadarjeni učenci niso enako motivirani; pomanjkanje notranje motivacije lahko privede do neuspešnosti in ogrozi razvoj potencialov (Juriševič, 2014). Tacol (1999) izpostavlja, da je za spodbujanje motivacije pri pouku treba izbirati motive, ki so učencem zanimivi, jim ponuditi različne tehnike in materiale, ki obudijo radovednost ter zanimanje. Učence je pri pouku treba spodbujati k odkrivanju novih rešitev pri zada-

nem likovnem problemu in jih odvracati od ustaljenih postopkov reševanja (Glogovec in Žagar, 1992).

Nadarjenost je izrazito povezana tudi z okoljem, prav tako je podlaga za razvoj motivacije, ustvarjalnosti, spretnosti in sposobnosti. Nemec in Kranjc (2019) ugotavljata, da okolje in njegovi dejavniki zelo vplivajo na razvoj ter likovno izražanje. Starši in učitelji lahko otrokov razvoj likovnega izražanja pospešujejo ali upočasnjujejo, kar pomeni, da je odvisno tudi od njih, v kolikšni meri bodo sprejemali ter podpirali njegove poglede in dojemali ter spodbujali njegova zanimanja (Tegelj, 2008). Čeprav je nadarjenost do neke mere določena z dednostjo, vplivata na otroka predvsem vzgoja in okolje, v katerem živi ter odrasča (Bezić, 2010). Podobno poudarjata tudi Kukanja Gabrijelčič in Čotar Konrad (2013), ki izpostavljata, da je učna uspešnost poleg genetskega vpliva izredno zaznamovana s sistemom izobraževanja, motivacije učenca in zunanjimi ter notranjimi dejavniki, ki so lahko močnejši od dednega zapisa. Pri učenčevih dosežkih v procesu izobraževanja imajo ključno vlogo učitelji, ki pomembno vplivajo na kateri koli drug dejavnik. Nadarjeni učenci za razvijanje svojega potenciala potrebujejo kompetentne učitelje, ki jim dajejo ustrezne spodbude, da so lahko uspešni na posameznem področju (Loboda idr., 2020).

Nadarjenost se mnogokrat ne pokaže sama od sebe in je ni sposoben opaziti čisto vsak (Krafft in Semke, 2008). Nadpovprečne sposobnosti ali talent se opazi že pri majhnih otrocih, ko jih primerjamo z vrstniki, ali se izrazi kot dosežek na določenem področju (Pangrčič in Blažič, 2017). Frelih (2014a, str. 95) ugotavlja, da "likovno nadarjeni pri šolskih likovnih predmetih niso nujno najuspešnejši, kar pa ni nič narobe, saj likovna vzgoja v šoli nima za svoj glavni cilj formiranje bodočega umetnika, marveč vsem učencem zagotoviti osnovno likovno prostorsko pismenost in sposobnost delovanja v vsakdanjem prostoru, kakor se pričakuje od povprečnega odraslega človeka". Učitelji likovne umetnosti po lastni likovni senzibilnosti zmorejo hitro prepoznati likovno nadarjene učence, drugi učitelji pa potrebujejo opisna navodila (Frelih, 2014a), zato je pomembno, da učitelji dobro poznajo značilnosti nadarjenih otrok in da se nenehno izobražujejo na tem področju (Gorše, 2007).

2 Opredelitev raziskovalnega problema

V Sloveniji poteka odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci po Konceptu odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999). Odkrivanje nadarjenih poteka po treh stopnjah: evidentiranje, identifikacija, seznanitev staršev in pridobitev njihovega mnenja. V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju se izvede evidentiranje, v drugem in po potrebi v tretjem pa se izvedejo identifikacija, seznanitev staršev in pridobitev njihovega mnenja (Žagar, 2006). Predlagani kriteriji za evidentiranje so: učni uspeh, dosežki, učiteljevo mnenje, tekmovanja, hobiji in mnenje šolske svetovalne službe. V skupino nadarjenih spada učenec, ki doseže vsaj enega od omenjenih kriterijev. Sledi identifikacija nadarjenih učencev, ki zajema podrobnejšo obravnavo in vključuje merila. Učitelji z ocenjevalnim pripomočkom podajo o učencu oceno, prav tako lahko šolski psiholog izvede test sposobnosti in test ustvarjalnosti. Zadnja stopnja je seznanitev in mnenje staršev, ko svetovalna služba z razrednikom seznanita starše o izbranosti

otroka za nadarjenega (Žagar idr., 1999). Koncept je zasnovan sistematično in urejeno, prav tako pa upošteva več kriterijev, ki se spremljajo v daljšem časovnem obdobju, vendar se je že kmalu pokazala potreba po natančnejših usmeritvah za prepoznavanje nadarjenosti s specifičnih področjih, zlasti umetniškega, in potreba po izobraževanju učiteljev v smeri odkrivanja ter dela z nadarjenimi učenci.

Najnovejša raziskava (Mithans idr., 2022) kaže, da so učitelji razrednega pouka dobro usposobljeni za prepoznavanje, odkrivanje in nadaljnje delo z nadarjenimi. Manj kot polovica učiteljev razrednega pouka (47,7%) je ocenila, da dobro pozna postopek odkrivanja nadarjenih, vendar je zaskrbljujoč podatek o tistih, ki se ne počutijo dovolj usposobljene. Do podobnih ugotovitev sta prišla tudi Duh in Lep (2008), ki sta analizirala likovna dela učencev, ki so bili s strani učiteljev razrednega pouka evidentirani kot nadarjeni. Ugotovila sta, da pri 71 % učencev ni bilo mogoče prepoznati značilnosti likovno nadarjenih otrok, medtem ko so bili pri 18 % učencev komaj opazni znaki likovnega talenta. Pri 11 % učencev so učitelji razrednega pouka pravilno prepoznali značilnosti likovne nadarjenosti. Še manj uspešni so bili učitelji razrednega pouka v raziskavi avtorjev Duh in Mohorko (2021), in sicer so bile od 103 predlaganih učencev značilnosti likovne nadarjenosti opazne pri samo 6,8 % učencev. Pri 24,3 % učencev, ki so jih učitelji prav tako evidentirali kot likovno nadarjene, so po podrobni analizi likovnih del komaj prepoznali kakšno značilnost likovne nadarjenosti. Pri ostalih 68,9 % učencev niso opazili značilnosti likovne nadarjenosti. Rezultati so pokazali, da razredni učitelji nimajo izdelanih kriterijev za prepoznavanje likovno nadarjenih učencev.

3 Metodologija

Namen in cilji raziskave

Glede na teoretična izhodišča in predmet raziskave smo preučili likovna dela učencev četrtega razreda iz treh slovenskih osnovnih šol. Namen raziskave je preveriti stanje in uspešnost razrednih učiteljev pri evidentiranju likovno nadarjenih učencev.

Da bi čim boljše osvetlili obravnavani problem, smo si zadali naslednje cilje:

- ugotoviti, v kolikšni meri učitelji razrednega pouka prepoznajo likovno nadarjene učence,
- z dobljenimi rezultati usmeriti pozornost na izboljšanje učiteljevega prepoznavanja likovno nadarjenih učencev in delo z njimi,
- z odkritji raziskave izpostaviti pomembnost evidentiranja likovne nadarjenosti, saj le tako učenec razvije svoje potenciale.

Raziskovalna vprašanja

Raziskava se osredotoča na dve temeljni raziskovalni vprašanji:

- RV 1: Ali obstajajo razlike med mnenji učiteljev razrednega pouka in dejansko ugotovljenimi sposobnostmi otrok na likovnem področju?

- RV 2: Koliko učencev je spregledanih s strani učiteljev razrednega pouka pri evidentiranju nadarjenih na likovnem področju in kažejo znake nadarjenosti?

Raziskovalna metoda

Raziskava je po namenu aplikativna, kar pomeni, da je usmerjena v reševanje praktičnih osnovnošolskih primerov. Po ravni spoznanja raziskavo uvrščamo v deskriptivno. Uporabljeni sta bili dokumentacijska metoda in komparacija. Po odnosu raziskovalca do prakse spada med kavzalno neeksperimentalne, ker analiziramo obstoječe stanje v slovenskih osnovnih šolah. Uporabili smo kvalitativno in kvantitativno metodo znanstvenega pedagoškega raziskovanja.

Raziskovalni vzorec

Uporabljen je bil neslučajnostni namenski vzorec, ki so ga sestavljali trije učitelji razrednega pouka in vsi učenci posameznih razredov. V pričujočo raziskavo so bili vključeni trije učitelji, ki poučujejo 4. razred v pomurski osnovni šoli in imajo različno delovno dobo: delovna doba učiteljev je bila 19, 30 in 42 let.

Vzorec je sestavljalo 21 dečkov (44,7 %) in 26 deklic (55,3 %), skupaj 47 učencev. Stari so bili 10 let in so iz treh različnih pomurskih šol. Vključeni so bili vsi učenci, tako tisti, za katere učitelji mislijo, da so likovno nadarjeni, kot tisti, ki sploh ne kažejo značilnosti nadarjenosti na likovnem področju.

Postopek pridobivanja podatkov

Zbiranje likovnih del je potekalo v šolskem letu 2021/2022, in sicer od junija 2022 do konca šolskega leta. V raziskavo smo zajeli likovne izdelke vseh učencev iz posameznega razreda. Razredne učitelje, ki poučujejo 4. razred, smo prosili, da izpostavijo učence, ki so evidentirani kot likovno nadarjeni. Ker iz enega likovnega dela težko odkrijemo likovno nadarjene učence (Frelj, 2014a), smo od vsakega učenca pridobili najmanj tri likovne izdelke, skupno je bilo zbranih 141 likovnih del. Prevladovala so risbe, ki so jih učenci narisali pri rednem pouku likovne umetnosti. S tem smo dobili jasnejši vpogled v likovno izražanje posameznega učenca. Uporabili smo tehniko zbiranja podatkov s pomočjo fotografiranja (dokumentacijska metoda), da so lahko učenci na koncu šolskega leta izdelke odnesli domov in pri tem niso bili oškodovani na kakršen koli način. Slike likovnih izdelkov učencev smo uredili, jim pripisali spol in označili tiste, ki so bili prepoznani kot nadarjeni na likovnem področju. Pred vrednotenjem smo likovna dela šifrirali, da smo poskrbeli za anonimnost učencev.

Merski instrumentarij

Likovna dela učencev je vrednotila ekspertna komisija treh likovnih pedagogov, in sicer s pomočjo teoretično oblikovanega kriterija za odkrivanje nadarjenosti, ki zajema

tri nivoje: nivo intelektualnega in optično tematskega razvoja, nivo kreativnega razvoja in nivo oblikovnega razvoja.

Pri likovnih izdelkih, na katerih je bila prikazana človeška figura, smo se osredotočili na nivo intelektualnega in optično tematskega razvoja. Opazovali smo, ali so pri človeški figuri prikazani vsi deli telesa (glava, vrat, telo, roke, noge, prsti) in kako natančno. Zanimalo nas je, kako je figura obrnjena in kako je nakazano gibanje, tj. kakšna je usklajenost kretenj telesa z njegovimi deli. Pozorni smo bili tudi na jasen prikaz obleke z mnogo nadrobnostmi. Otroške likovne izdelke smo vrednotili tudi z vidika ustvarjalnosti, ki omogoča in spodbuja likovni proces. Pri analiziranju risb smo upoštevali vseh šest dejavnikov ustvarjalnosti:

- originalnost smo opazovali kot prikaz individualne senzibilnosti;
- fleksibilnost se je kazala pri odkrivanju novih poti v iskanju likovnih rešitev;
- občutljivost za probleme smo analizirali kot senzibilnost doživljanja in prepoznavanja likovnega problema ter dobro najden ustrezen likovni izraz;
- elaboracija na likovnih izdelkih se je zaznala pri estetski organizaciji izraza;
- fluentnost se je izražala v motorični spretnosti učenca in v realizaciji idej;
- redefinicijo smo na risbi spremljali kot zavesten proces uspešnega likovnega transponiranja.

Pri spremljanju oblikovnega razvoja smo opazovali vrste in raznolikost linij in uporabo zavestnih oblik.

Ocenjevali smo tudi odnose med likovnimi elementi, uporabo ritmov in smeri za doseg prostora, prikazane proporce ter velikosti in celovitost ter sugestivnost likovnega izraza.

4 Rezultati in diskusija

Kvantitativna analiza rezultatov

Pridobljena likovna dela smo analizirali s pomočjo kriterija in jih glede na predhodne raziskave razvrstili v tri skupine (Duh in Lep, 2008; Duh in Mohorko, 2021):

- *likovno nadarjeni*: učenci kažejo znake likovne ustvarjalnosti, opazimo lahko veliko značilnosti likovne nadarjenosti;
- *potencialno likovno nadarjeni*: učenci kažejo znake likovne nadarjenosti, vendar ne v celoti, njihovo likovno delo se zdi dobro, vendar v nekaterih segmentih pomanjkljivo in nepopolno, komaj so opazne značilnosti likovnega talenta, pri likovnem izražanju potrebujejo več sugestije;
- *brez značilnosti likovne nadarjenosti*: pri učencih ni mogoče zaznati značilnosti likovne nadarjenosti, ne kažejo znakov likovne ustvarjalnosti, njihovo likovno delo je v elementarni fazi, zaostajajo za starostno dobo.

Analizirali smo uspešnost evidentiranja učiteljev razrednega pouka. Zbrane rezultate učiteljev razrednega pouka in dejansko ugotovljene rezultate iz naše analize smo predstavili v spodnjih tabelah.

Tabela 1

Število (f) in strukturni odstotki (f%) spola glede na stopnjo likovne nadarjenosti – ocena razrednih učiteljev

Skupina		Likovno nadarjeni		Potencialno likovno nadarjeni		Brez značilnosti likovne nadarjenosti		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Spol	Deklice	2	4,3 %	0	0 %	24	51,0 %	26	55,3 %
	Dečki	1	2,1 %	0	0 %	20	42,6 %	21	44,7 %
Skupaj		3	6,4 %	0	0 %	44	93,6 %	47	100 %

Iz tabele 1 je razvidno, da so učitelji razrednega pouka prepoznali zgolj 3 likovno nadarjene učence (6,4%), in sicer 2 deklici (4,3 %) in 1 dečka (2,1 %). Evidentiranega učenca kot potencialno likovno nadarjenega med njimi ni bilo. Ocenili so, da je 44 učencev (93,6 %) brez značilnosti likovne nadarjenosti, in sicer 24 deklic (55,3 %) in 20 dečkov (44,7 %). Glede na rezultate je bilo kot likovno nadarjenih evidentiranih malo učencev, kar pomeni, da obstaja velika verjetnost, da je precej učencev spregledanih in kažejo znake likovne nadarjenosti, vendar na podlagi subjektivnega mnenja razrednih učiteljev niso bili prepoznani kot takšni.

Tabela 2

Število (f) in strukturni odstotki (f%) spola glede na stopnjo likovne nadarjenosti – analiza ekspertne komisije

Skupina		Likovno nadarjeni		Potencialno likovno nadarjeni		Brez značilnosti likovne nadarjenosti		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Spol	Deklice	5	10,6 %	6	12,8 %	15	31,9 %	26	55,3 %
	Dečki	1	2,1 %	6	12,8 %	14	29,8 %	21	44,7 %
Skupaj		6	12,8 %	12	25,5 %	29	61,7 %	47	100 %

Iz analize likovnih del učencev, ki jih je vrednotila ekspertna komisija s pomočjo kriterija, so ugotovili, da je likovno nadarjenih 6 učencev (12,8%), od tega 5 deklic (10,6 %) in 1 deček (2,1 %). Učencev, pri katerih so bili opazni znaki likovne nadarjenosti, vendar ne v celoti, je bilo 12 (25,5 %), enako število deklic (12,8 %) in dečkov (12,8 %). Največ učencev je bilo brez značilnosti likovne nadarjenosti, in sicer 15 deklic (31,9 %) in 14 dečkov (29,8 %).

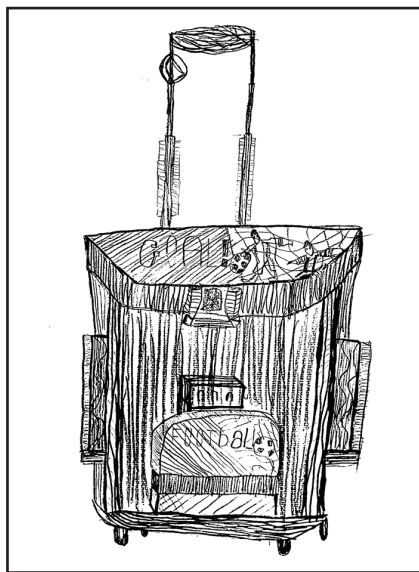
Iz tabele 1 in tabele 2 je razvidno, da obstajajo razlike med mnenji učiteljev razrednega pouka in dejansko ugotovljenimi sposobnostmi otrok na likovnem področju (RV 1). Na podlagi analiziranih likovnih del sta dva učenca, pri katerih so se rezultati ujemali in sta bila uvrščena v skupino likovno nadarjenih ter pravilno prepoznana s strani učiteljev razrednega pouka. Po drugi strani so štirje učenci, pri katerih je ekspertna komisija z analizo likovnih del prepoznala značilnosti likovne nadarjenosti, vendar so bili spregledani s strani učiteljev razrednega pouka. Pri enem učencu smo opazili neustrezno opredelitev učitelja razrednega pouka, in sicer je bil evidentiran kot likovno nadarjen, medtem ko analiza ekspertne komisije ni pokazala znakov likovne nadarjenosti, ampak zgolj potencialno likovno nadarjenost. V analizi s pomočjo kriterijev je ekspertna komisija prepoznala potencialno nadarjenih 6 deklic (12,8%) in 6 dečkov (12,8%), ki so bili prav tako spregledani s strani učiteljev razrednega pouka v postopku evidentiranja likovne nadarjenosti.

5 Kvalitativna analiza rezultatov

V nadaljevanju bomo predstavili tri likovna dela učencev, izbrana po načelu eksemplarnosti. Iz vsake skupine, glede na likovne značilnosti, je predstavljeno in analizirano eno otroško likovno delo.

Slika 1

Deček A (10 let), risba šolske torbe s svinčnikom

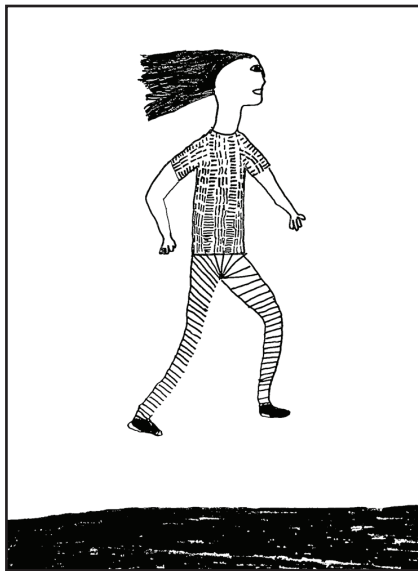

Likovno delo (slika 1) dečka A sodi v prvo skupino, kjer so izrazito vidne značilnosti likovne nadarjenosti. Deček je s svinčnikom izkoristil likovno tehniko, saj je ob

uporabi izraznega sredstva – linije – jasno zarisal šolsko torbo. Zanimiva je uporaba linij, s katerimi je na risbi ustvaril texture in ritem vzporednih črt. Šolska torba je narisana tridimenzionalno, pri čemer so jasno nakazane stranice in sprednji žep, ki ima dodatno linijo za prikaz plastičnosti. Sorazmerja med posameznimi elementi motiva so skladna, kar pomeni, da je prikazana šolska torba realna in noben element pretirano ne izstopa. Med ustvarjalnim procesom je učenec motiv dobro opazoval. Torba je v celoti in smiselno zapolnjena s podrobnostmi, ki so v motiv uspešno umeščene. Likovni problem je popolnoma doživel, opazi se dobro vključen likovni izraz in uspešno izvedena likovna ideja v skladnem kreativnem procesu. Po analizi likovnega dela učenca lahko ugotovimo, da ima izjemno razvite motorične spretnosti, odločne poteze kažejo na sugestivnost. Izražena je dobra individualnost, ki prispeva k likovni vrednosti in popolni likovni izkušnji. Iz risbe dečka A lahko povzamemo, da so vidni mnogi znaki likovne ustvarjalnosti in likovne nadarjenosti.

Slika 2

Deklica B (10 let), risba figure s črnim flomastrom

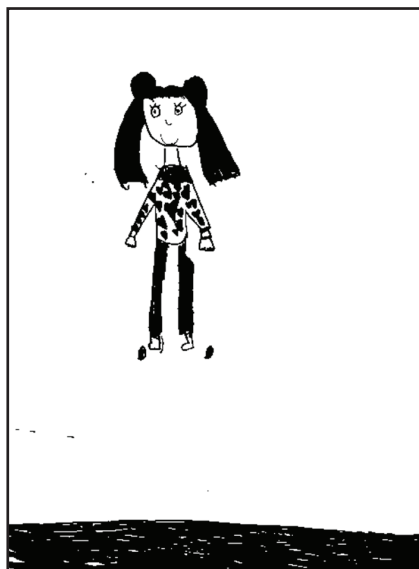

V drugo skupino, kjer so opazne nekatere značilnosti likovne nadarjenosti, je bilo uvrščeno likovno delo deklice B. Učenka je na likovnem delu (slika 2) upodobila figuro in ob tem izkoristila dano tehniko. Figura je prikazana v delnem profilu, glava in stopala so v profilu, medtem ko je trup prikazan frontalno. Proporci telesa so že prepričljivejši, saj glava ni več največja in najpomembnejša. Manj premišljene so dlani, ki so premajhne v primerjavi s telesom in z glavo, kar je povsem običajno za to starostno obdobje: proporci telesa med seboj niso popolnoma usklajeni. Nejasnost se opazi ob nepopolnem prikazu obraza, manjkajo ušesa in nos, čelo je v primerjavi z ostalimi obraznimi elementi premajhno. Prepričljiv je razkorak nog, ki nakazuje na gibanje. Nakazana so tudi kolena in manj uspešno prenizki komolci. Originalnost se kaže na majici in hlačah,

pri katerih je deklica z različno dolgimi črtami ustvarila ritem in vzorec ter s tem popestrila obleko. Opazimo lahko elipsast zaključek majice pri vratu, ki daje vtis plastičnega prikaza. Na risbi se opazijo povprečno razvite spacialne sposobnosti, vendar dobro elaboriran kreativni proces likovnega dela. Po analizi likovnega dela zaključujemo, da so prepoznavni elementi likovne nadarjenosti, predvsem v ustvarjalnem vidiku, vendar to še ni dovolj, da bi lahko govorili o likovnem talentu. Zagotovo vidimo potrebo po spremljanju in spodbujanju njenega razvoja v likovnem izražanju.

Slika 3

Deklica C (10 let), risba figure s črnim flomastrom

Risba (slika 3) deklice C je bila uvrščena v tretjo skupino, kjer nismo zaznali značilnosti likovne nadarjenosti. Upodobljena figura je narisana s črnim flomastrom in z minimalno adekvatnostjo uporabljene likovne tehnike. Format ni izkoriščen v celoti, saj je spodaj pobarvana talna črta, figura pa lebdi na sredini, kar kaže na elementarno fazo nakazovanja prostora. Deklica C je figuro narisala brez prekrivanja, v pričakovanih proporcijah, vendar brez prikazane dejavnosti ali gibanja, kar bi nakazovalo na realnejši prikaz osebe in prostora. Podrobnosti ni veliko, na obrazu so oči, nos in usta narisani brez likovne strukture. Likovno delo deluje monotono in brezdušno. Risba je brez likovnega koncepta, minimalne ideje in individualne vrednosti. Pri ustvarjalnem razvoju je deklica v elementarni fazi, zaostaja pa tudi v tehnični korektnosti realnih figur, ki so brez gibanja in prostorskih dimenzij. Na risbi se opazi mehanično risanje figure, kar nakazuje na odsotnost fleksibilnega mišljenja. Glede na skromno likovno izkušnjo je uporabljen skromen likovni jezik, vidna je tudi neskladnost med elementi. Odkrivanje likovnega problema je manj uspešno kot pri zgornjih primerih. Iz analize likovnega dela učenke ugotavljamo, da ni znakov likovne ustvarjalnosti in nadarjenosti.

6 Sklep

Z analizo likovnih del smo ugotovili, da učitelji razrednega pouka ne prepoznajo vseh značilnosti likovno nadarjenih učencev, kar pomeni, da ostanejo spregledani mnogi ustvarjalni in nadarjeni učenci. V pričujoči raziskavi smo po analizi likovnih del ugotovili, da so razredni učitelji spregledali štiri likovno nadarjene in dvanajst potencialno likovno nadarjenih učencev (RV 2). Neustrezno je bil kot likovno nadarjen evidentiran en učenec, v naši analizi smo ga uvrstili med potencialno nadarjenega na likovnem področju. Ustrezno sta bila prepoznana dva učenca, ki kažeta značilnosti likovne nadarjenosti, kar pomeni, da se naša analiza in mnenje razrednih učiteljev ujemata. Poudariti je treba, da učitelji razrednega pouka likovno nadarjene učence marsikdaj spregledajo. V kolikor se učenca v postopku evidentiranja napačno opredeli kot nadarjenega, kar se izkaže v postopku identifikacije, se ga naknadno izloči. Do podobnih ugotovitev sta prišla Duh in Lep (2008), ki menita, da je znanje o temeljnih značilnostih likovno nadarjenih učencev pomanjkljivo ali imajo učitelji napačne predstave o tem, kako prepoznati likovni talent. Pri ocenjevanju likovnih del učitelji razrednega pouka v ospredje postavljajo subjektivno mnenje in ne znajo presoditi, kateri so kakovostni otroški likovni izdelki (Duh in Mohorko, 2021). Ob teh ugotovitvah se sprašujemo, kaj bi učiteljem razrednega pouka pomagalo pri natančnejšem evidentiranju likovno nadarjenih učencev.

Sara Cetl, Matjaž Duh, PhD

Recording Artistically Gifted Pupils in the Fourth Grade of Elementary School

Recognizing artistically gifted pupils is not simple because their artistic talent can be expressed in different ways. Specific abilities of the pupils start to manifest early in childhood and may indicate artistic giftedness (Duh & Batič, 2003). What is more, artistically gifted children have a greater ability of expression and imagination, and master art skills faster than their peers (Brajčič et al., 2018). Artistic giftedness is a natural ability that enables an individual to achieve exceptional achievements in the field of art (Zupančič & Duh, 2003). Giftedness requires a combination of three factors: creativity, above-average abilities, and a high level of motivation to solve tasks (Renzulli, 2000). Additionally, the development of specific abilities or, from an artistic perspective, visual-spatial abilities is also necessary (Zupančič & Duh, 2003). Creativity is defined as connecting information and ideas in a new, original, imaginative, and unusual way (Trstenjak, 1979). It is considered an essential life skill, a fundamental component of human intelligence, and the most important topic in the education of gifted pupils (Wadaani, 2015). The motivation of gifted pupils is not self-evident and is crucial for the development of their potential abilities (Jurišević, 2014). Not everyone can notice giftedness, as it is often hidden (Krafft & Semke, 2008). Gifted pupils in the field of art are not necessarily the most successful in art subjects at school, which is not disputed since the goal of art education in school is not to mold future artists but rather to provide all pupils with basic art literacy and the ability to function in everyday life (Frelih, 2014a).

In Slovenia, discovering and working with gifted pupils are carried out in accordance with the Concept of Discovering and Working with Gifted Students in the Nine-Year Elementary School (Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli, 1999), which is divided into three stages – recording, identification, informing parents and obtaining their opinion. During the first educational period, recording is carried out, while identification, informing parents, and obtaining their opinion are carried out during the second and, if necessary, the third period (Žagar, 2006). Identification is based on various criteria (academic performance, achievements, teacher's assessment, competitions, extracurricular activities, and the opinion of the school counselling service) and does not involve testing. The identification includes a more detailed examination, in which teachers assess the pupil with the help of the assessment tool, or the school psychologist performs ability and creativity tests. In the final stage, the counselling service, in collaboration with the elementary school teacher, informs parents that their child has been recognized as gifted and obtains their opinion (Žagar et al., 1999). The two studies by Duh and Lep (2008) and Duh and Mohorko (2021) carried out in Slovenian elementary schools have shown that elementary school teachers exhibit insufficient knowledge and are, therefore, less professional in recording gifted pupils in the field of art. Duh and Lep (2008) analyzed the artworks of pupils considered to be gifted based on the opinions of elementary school teachers. They found that 45 pupils (71%) did not exhibit the characteristics of an artistically gifted pupil. Teachers are often not critical enough when evaluating pupils' works or may struggle to recognize original artworks. Among 11 pupils (18%), only subtle signs of artistic giftedness were detected, and in the case of 7 pupils (11%), elementary school teachers correctly recognized the characteristics of artistic giftedness (Duh & Lep, 2008). In the research by Duh and Mohorko (2021), elementary school teachers were less successful, as noticeable characteristics of artistic giftedness were detected in only 7 out of 103 nominated pupils (6.8%). After a detailed analysis of artworks, they could hardly recognize any characteristics of artistic giftedness in 25 pupils (24.3%) that teachers considered artistically gifted. In the case of the remaining 71 pupils (68.9%), they did not observe any signs of artistic giftedness. The results suggest that elementary school teachers were either not critical enough in their assessment or failed to recognize the qualities of pupils who create high-quality artwork (Duh & Mohorko, 2021). The purpose of the research is to assess the situation and performance of elementary school teachers in recording artistically gifted pupils based on the theoretical background. We were interested in whether there are differences between the opinions of elementary school teachers and the children's actual abilities in the field of art. We were also interested in the number of artistically gifted pupils overlooked in the recording process. In the research, we included three classroom teachers who teach the 4th grade since, according to Koncept (1999), the recording of gifted pupils is usually conducted at the end of the first educational period (in the third grade) or the beginning of the second educational period (in the fourth grade). The teachers' years of service were 19 years, 30 years, and 42 years, respectively. We analyzed the artworks of the pupils from the classes of the included teachers – of those whom the teachers believe to be artistically gifted, as well as those who do not show the characteristics of giftedness in the field of art. The sample included 47 pupils – 21 boys (44.7%) and 26 girls (55.3%), all 10 years old. The collection of artworks took place at the end of the school year in June 2022. It is difficult to discover artistically gifted pupils based on a single artwork and without

knowledge of the circumstances of its creation (Frelih, 2014a). That is why we obtained at least three art pieces from each pupil, resulting in a total of 141 artworks collected. The artworks were collected using the documentation method and coded before evaluation. The artworks were evaluated by an expert committee of three art educators who used a theoretically designed criteria for discovering giftedness. It encompasses three different levels: the level of intellectual-optical thematic development, the level of creative development, and the level of design development. After the evaluation, the analyzed artworks of the pupils were classified into three groups. The first group includes pupils who are artistically talented and show signs of artistic creativity, along with numerous characteristics of artistic talent. The second group represents potentially gifted pupils who show specific signs of artistic talent but not to the full extent. Their work seems good, but it is insufficient and incomplete in some segments. These pupils require more guidance in artistic expression. Pupils whose artistic giftedness could not be detected were placed in the third group. Children without the characteristics of artistic talent do not show signs of artistic creativity, and their artworks are in the elementary stage, falling behind their age group. Elementary school teachers recognized only 3 pupils (6.4 %) as artistically gifted out of 47. According to the results, few artistically gifted pupils were recorded, indicating a high probability that many pupils who show signs of artistic giftedness were overlooked, as they were not recognized based on the subjective opinions of elementary school teachers. The analysis of the pupils' artworks, evaluated by the expert committee using the aforementioned criteria, showed that there were 6 artistically gifted pupils (12.8 %), 12 potentially artistically gifted pupils (25.5 %), and 29 pupils (61.7 %) without any characteristic of artistic giftedness. Based on these results, it is evident that there are differences between the opinions of elementary school teachers and the actual abilities of the pupils. Based on the analyzed artworks, we found that the teachers correctly assessed two pupils: they were placed in the group of artistically gifted and recognized by elementary school teachers. On the other hand, four pupils were overlooked, even though the expert committee recognized characteristics of artistic giftedness in their artistic works by analyzing their works of art. In one case, we also noticed an inadequate group placement as the elementary school teacher recorded the pupil as artistically gifted; however, the expert committee's analysis showed no signs of artistic giftedness but rather potential artistic giftedness. Using the criteria, the expert committee recognized 6 potentially gifted girls (12.8 %) and 6 potentially gifted boys (12.8 %) who were overlooked by the elementary school teachers during the process of recording artistic giftedness. We presented three artworks from each group following the educational principle of exemplarity. The first group consisted of artistically gifted pupils whose signs of artistic giftedness were visible in their artworks. The second group included potentially artistically gifted pupils who partially displayed signs of artistic giftedness or whose signs of artistic talent were barely noticeable. Lastly, the third group was composed of pupils in whom no signs of artistic giftedness were evident. In the analysis of the artworks, we found that elementary school teachers did not recognize all the characteristics of artistically gifted pupils, which means that many gifted pupils were overlooked. This data is worrying because these pupils are later not included in the identification process as outlined in Koncept (1999). Pupils who have been overlooked and show artistic giftedness are not encouraged in artistic expression that could stimulate their development in the field they are good in. Elementary school teachers have a crucial role in recognizing and encouraging gifted

pupils in the field of art, and that can contribute to improving the quality of lessons and individual success, strengthening their skills, aiding the development of their potential and creativity, and, ultimately, building their personality. If children learn to appreciate and develop their artistic abilities early on, they have a higher chance of achieving their own success.

LITERATURA

1. Bezić, T. (2006). Svetovanje nadarjenim učencem. V T. Bezić, A. Blažič, D. Boben, M. Brinar-Huš, M. Marovt, M. Nagy in D. Žagar, Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi (1. izd.) (str. 83–90). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Brajčič, M., Kuščević, D. in Lazeta, M. (2020). A comparison between competencies of teachers and students of teacher education in recognizing artistically gifted students. *European Journal of Educational Research*, 9(3), 1327–1336.
3. Brajčič, M., Kuščević, D. in Pupiće Bakrač, M. (2018). Identification of artistically gifted children in visual arts teaching. *Croatian Journal of Education*, 20(3), 765–788.
4. Bularga, T. in Avram, A. I. (2022). 4. The Ways of Artistically Gifted Children's Identification in Primary Education. *Review of Artistic Education*, 24(1), 265–270.
5. Duh, M. (2004). Vrednotenje kot didaktični problem pri likovni vzgoji. Pedagoška fakulteta Maribor.
6. Duh, M. (2007). Didaktična inovacija pri likovnem vrednotenju kot spodbuda pri likovnooblikovnem razvoju otrok. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 22(1–2), 81–92.
7. Duh, M. in Lep, K. (2008). Evidentiranje likovno nadarjenih učencev v osnovni šoli. *Revija za elementarno izobraževanje*, 1(3–4), 95–104.
8. Duh, M. in Mohorko, N. (2021). The success of recording artistically gifted pupils at the grade level in Slovene elementary schools. *Innovative Issues and Approaches in Social Sciences*, 14, 264–280.
9. Einon, D. (2002). Ustvarjalni otrok: prepoznajte in spodbudite naravno nadarjenost vašega otroka. Učila International.
10. Ferbežer, I. (2008). Posebne potrebe nadarjenih otrok. V I. Ferbežer, I. Korez in S. Težak, Nadarjeni otroci. Didakta.
11. Frelih, Č. (2014a). Likovno nadarjeni. V M. Juriševič (ur.), Spodbudno učno okolje: ideje za delo z nadarjenimi v osnovni šoli (str. 95–110). Pedagoška fakulteta Ljubljana.
12. Frelih, Č. (2014b). Znaki likovne nadarjenosti. Sodobni pedagoški izzivi v teoriji in praksi: zbornik povzetkov (str. 96).
13. Glogovec, V. in Žagar, D. (1992). Ustvarjalnost: projektno vzgojno delo. Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
14. Gorše, M. (2007). Vloga in pomen učiteljev pri odkrivanju nadarjenih učencev. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 22(3–4), 103–113.
15. Herzog, J. (2009). Dejavniki likovne ustvarjalnosti in likovnopedagoško delo. *Revija za elementarno izobraževanje*, 2(2–3), 19–31.
16. Jaušovec, N. (1983). Problemski pouk in razvijanje ustvarjalnosti. Pedagoška akademija.
17. Juriševič, M. (2014). Kaj nadarjene učence motivira za šolsko učenje? V M. Juriševič (ur.), Spodbudno učno okolje: ideje za delo z nadarjenimi v osnovni šoli (str. 15–28). Pedagoška fakulteta Ljubljana.
18. Krafft, T. von in Semke, E. (2008). Odkrijmo in razvijmo otrokovo nadarjenost: spoznavanje otrokovih talentov, vprašalniki za vseh deset področij nadarjenosti, številni nasveti, kako jo spodbujati. Mladinska knjiga.
19. Kukanja-Gabrijelčič, M. in Čotar Konrad, S. (2013). Učno uspešen, nadarjen ali talentiran?: terminološke vrzeli s področja nadarjenosti. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 28(3–4), 129–143.

20. Loboda, M., Bedek, N., Žerak, U., Juriševič, M. in Vogrinc, J. (2020). Stališča študentov pedagoških smeri do nadarjenih in njihovega izobraževanja. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 35(1), 3–20.
21. Matrić, M. in Duh, M. (2019). Teachers' perceptions of gifted, talented and EBD students. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 34(2), 67–81.
22. Mithans, M., Balažič, N. in Ograjšek, S. (2022). Učitelji razrednega pouka o usposobljenosti za delo z nadarjenimi. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 37(1), 50–64.
23. Nemec, B. in Krajnc, M. (2019). Razvoj in učenje predšolskega otroka. Grafenauer.
24. Pangrčič, P. in Blažič, M. (2017). Participatorni individualizirani programi dela za nadarjene učence. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 32(1), 91–110.
25. Piske, F. H. R., Stoltz, T., Vestena, C. L. B., de Freitas, S. P., Valentim, B. D. F. B., Sant'ana de Oliveira, C., de Oliveira Machado Barby, A. A., Machado, C. L. (2016). Barriers to creativity, identification and inclusion of gifted student. *Creative education*, 7(14), 1899–1905.
26. Renzulli, J. S. (2018). A practical system for identifying gifted and talented students. V *Young Gifted Children* (str. 9–18). Routledge.
27. Renzulli, J. S. (2000). The identification and development of giftedness as a paradigm for school reform. *Journal of science education and technology*, 9, 95–114.
28. Tacol, T. (1999). Didaktični pristop k načrtovanju likovnih nalog: izbrana poglavja iz likovne didaktike. Debora.
29. Trstenjak, A. (1981). Psihologija ustvarjalnosti. Slovenska matica.
30. Zupančič, T. in Duh, M. (2003). Vidik likovne nadarjenosti skozi analizo otroškega likovnega dela. V M. Blažič (ur.), *Nadarjeni – izkoriščen ali prezrt potencial: zbornik prispevkov* (str. 550–555). Slovensko združenje za nadarjene.
31. Žagar, D., Artač, J., Bezič, T., Nagy, M. in Purgaj, S. (1999). Koncept – odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli. Zavod RS za šolstvo.
32. Žagar, D. (2006). Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli: zakaj tako. V T. Bezič, A. Blažič, D. Boben, M. Brinar-Huš, M. Marovt, M. Nagy in D. Žagar, *Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi* (1. izd.) (str. 10–19). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
33. Wadaani, M. R. (2015). Teaching for creativity as human development toward self-actualization: The essence of authentic learning and optimal growth for all students. *Creative Education*, 6(7), 669.

Besedilo / Text © 2024 Avtor(ji) / The Author(s)

To delo je objavljeno pod licenco CC BY Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna.

This work is published under a licence CC BY Attribution 4.0 International.

(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Sara Cetl, mag., profesorica likovne pedagogike na OŠ Gornja Radgona, doktorska študentka in asistentka na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru.

E-mail: sara.cetl@student.um.si

Dr. Matjaž Duh, redni profesor na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru.

E-mail: matjaz.duh@um.si